

Tatiana Kanasz*

PROBLEMATYKA EMOCJI W ZACHOWANIACH PROSPOŁECZNYCH W ŚWIETLE WYBRANYCH TEORII SPOŁECZNYCH I BADAŃ EMPIRYCZNYCH

Abstrakt. Celem artykułu jest przedstawienie zagadnienia współczesnych działań prospołecznych z uwzględnieniem dorobku socjologii emocji oraz perspektywy problemów społecznych. Tezą jest stwierdzenie, że zachowania prospołeczne są zjawiskiem złożonym ze względu na motywy oraz uwarunkowania oraz że istotną rolę w indywidualnej oraz instytucjonalnej dobroczynności odgrywają emocje. Empiryczną implikacją założeń teoretycznych jest analiza zawartości stron internetowych trzech organizacji dobroczynnych o najwyższym poziomie zaufania w Polsce: Fundacji Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, Caritas Polska oraz Polskiego Czerwonego Krzyża.

Słowa kluczowe: zachowania prospołeczne, motywy, empatia, emocje, teorie socjologiczne, rytuały interakcyjne, problemy społeczne.

1. Wprowadzenie. Uwarunkowania zachowań prospołecznych

Problematyka działań prospołecznych od dawna jest przedmiotem zainteresowania psychologii społecznej oraz socjologii moralności. W dotychczasowych badaniach stawiano pytania o warunki oraz motywy zachowań dobroczynnych, jednak zmieniający się kontekst życia społecznego wymaga nowych dociekań teoretycznych oraz empirycznych. Zadaniem niniejszego opracowania jest przedstawienie problematyki zachowań prospołecznych w świetle wybranych teorii społecznych oraz szeroko rozumianej kultury dobroczynności. Szczególnie inspirujący dla autorki jest dorobek socjologii emocji, uzupełniony konstruktywistyczną perspektywą problemów społecznych. W kształtowaniu kultury dobroczynności istotną rolę odgrywają organizacje pozarządowe, które realizują różne programy pomocowe i korzystają m.in. z pracy wolontariuszy oraz dobroczyńców, zachęcając ich do zaangażowania społecznego. Współczesne organizacje dobroczynne dynamicznie się rozwijają. Wykorzystują też nowe formy promowania

---

* Katedra Socjologii Ogólnej i Badań Interdyscyplinarnych, Wydział Stosowanych Nauk Społecznych, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej, e-mail: tkanash@aps.edu.pl

działań pomocowych, na przykład przy użyciu nowych mediów, w tym społecznościowych.

Proces udzielania pomocy innym jest uwarunkowany różnorodnymi czynnikami (Reykowski 1986; Aronson et al. 1997: 467; Clarke 2005; Lepianka 2012). Na jego przebieg wpływają ludzkie motywacje, indywidualne i sytuacyjne czynniki. Osoby, które w dzieciństwie naśladowały prospołeczne postawy dorosłych, wysoce prawdopodobnie w swoim dorosłym życiu będą się chętniej angażować na rzecz innych. Wpływ na zachowanie prospołeczne może mieć nasz nastrój oraz rodzaj nacisków w danej sytuacji. Motywacje do działania prospołecznego wzrastają w sytuacji dobrego nastroju. Chętniej pomagamy innym, kiedy jest nam dobrze, co dodatkowo wzmacnia nasz dobrostan. Potrafimy angażować się na rzecz innych również w sytuacji smutku i żalu, zaangażowanie prospołeczne pełni wtedy funkcję kompensacyjną. Z kolei pośpiech demotywuje nas do okazania pomocy. Im więcej mamy czasu, tym bardziej prawdopodobne jest podjęcie przez nas działania prospołecznego.

Janusz Reykowski (1986: 301–302) wyróżnił kilka podstawowych motywów podejmowania czynów prospołecznych oraz przedstawił rozbudowaną klasyfikację tych motywów. Ze względu na źródło motywów wyodrębnił cztery podstawowe grupy. Pierwsza grupa to motywy wywodzące się z pierwotnych mechanizmów afektywnych (popędowo-emocjonalnych), czyli motywy empatyczne. Kolejne to motywy pochodzące od struktury „ja” połączonego z pojęciami przedstawiającymi inne obiekty społeczne (np. bliskość psychologiczna innych osób może być warunkiem wzbudzania motywu niesienia pomocy na zasadzie „generalizacji własnych standardów”). Są też motywy wywodzące się z systemu normatywnego (systemu wartości). Pomoc okazywana w tych przypadkach jest warunkowana: poczuciem obowiązku, lękiem przed wyrzutami sumienia czy poczuciem honoru. Do czwartej grupy należą motywy autoteliczne, które skutkują takimi reakcjami, jak: współczucie, bezinteresowna miłość czy przekonanie o słuszności sprawy. „U większości ludzi występują mechanizmy motywacyjne różnych rodzajów i dlatego ich postępowanie jest uzależnione od gry rozmaitych wzajem na siebie oddziałujących czynników” (Reykowski 1986: 366). Ważną rolę odgrywają także postawy związane z osobowością człowieka.

Na gotowość do niesienia pomocy wpływają nie tylko motywacje jednostkowe, ale także posiadane zasoby (finansowe, czasowe), świadomość zapotrzebowania na działanie oraz poczucie skuteczności podjętych wysiłków czy ocena moralna potencjalnych beneficjentów (np. Bekkers, Wiepking 2011; Lepianka 2012: 170, 182). Socjologowie zajmujący się działaniami pomocowymi zwracają ponadto uwagę na rolę statusu społecznego oraz dystansów społecznych (np. Blau 2006a; Lepianka 2012). Niebagatelne znaczenie mają emocje, które są kluczowe dla dalszych rozważań.

2. Dobroczynność w świetle teorii społecznych – przegląd wybranych stanowisk

Z reguły problematyka pomocy analizowana jest w kontekście skuteczności podejmowanych działań. Z takiej perspektywy podmiot pomagający jawi się jako racjonalny, potrafiący porządkować własne preferencje oraz cele działania, dążący do maksymalizacji zysków i minimalizacji strat. W ten sposób pomoc jest postrzegana w teoriach wymiany, teoriach racjonalnego wyboru, socjobiologii i psychologii ewolucyjnej. Inną optykę przedstawia humanistyczne podejście do motywacji zachowań prospołecznych. W tym obszarze mieszczą się m.in. teorie interakcjonistyczne i kulturowe. Spora część z nich ukazuje istotną rolę emocji. Podmiot pomagający jest podmiotem współodczuwającym. Dalej, posługując się wyobraźnią socjologiczną i przechodząc od poziomu mikro do poziomu makro, warto rozważyć problematykę dobroczynności z perspektywy problemów społecznych.

2.1. Wyjaśnienie biologiczne

Reprezentanci socjobiologii podchodzą do pomagania innym z perspektywy genetycznej i ewolucyjnej. Stwierdzają, że pomagamy instynktownie, zwłaszcza osobom z nami spokrewnionym (teoria łącznej wartości przystosowawczej Williama D. Hamiltona). W przypadku osób, których nie znamy, angażujemy się w pomoc na zasadzie wzajemności (jest to zjawisko nazwane przez Roberta L. Triversa altruizmem odwzajemnionym). Oczekujemy, że w przyszłości, kiedy będziemy potrzebować pomocy, inna osoba nam jej udzieli. Z kolei najnowsze prace przedstawicieli tej perspektywy teoretycznej uwzględniają czynnik kulturowy, relacje pomiędzy genami, kulturą i środowiskiem (Turner, Maryanski 2006: 145).

Badania dotyczące neurologii mózgu (np. Singer 2004) dowodzą, że istotne emocje społeczne, takie jak współczucie, sympatia, duma i poczucie winy, są zlokalizowane w modułach mózgu (Turner, Stets 2009: 311). Tego rodzaju emocje zwykle towarzyszą działaniom dobroczynnym. Uwarunkowanie biologiczne nie wyklucza oddziaływania także innych czynników. Aktywizacja, ekspresja i przejawianie wymienionych emocji są kształtowane przez kulturę emocjonalną społeczeństwa oraz strukturę sytuacji wymagających doświadczenia i wyrażania określonych emocji (tamże). „Kultura wpływa na emocje nie tylko ustanawiając oczekiwania co do tego, co powinno się zdarzyć w danej sytuacji, a co w niej faktycznie się zdarza. Emocje są siłą napędową zaangażowania w kulturę. To właśnie emocje tak naprawdę dają symbolom kulturowym znaczenia i władzę regulowania, kierowania i kanalizowania ludzkiego zachowania oraz integrowania wzorów organizacji społecznej” (Turner, Stets 2009: 317). Kultura ma związek z biologią, na co zwracali uwagę Michał Hammond (2004) oraz Erika Summers-Effler (2004). „Symbole reprezentacyjne – czyli reprezentujące inne

symbole kulturowe – mają zdolność aktywizowania układów emocji w ciele i stają się, w gruncie rzeczy, markerami somatycznymi. Kultura ma więc władzę nad jednostkami, ponieważ symbole aktywizują układy emocji w mózgu” (Turner, Stets 2009: 318).

Zasadniczo podejście socjobiologii wyklucza możliwość całkowicie bezinteresownego działania. Podobnie przedstawiciele teorii wymiany uznają, że działanie prospołeczne jest motywowane własnym interesem jednostki, która angażując się w działanie na rzecz innej osoby, więcej zyskuje niż traci. Motywacją nagradzającą może być lepsze samopoczucie osoby pomagającej, uznanie i szacunek w oczach innych, minimalizacja własnego cierpienia (na widok cudzego).

2.2. Teoria wymiany

Peter Blau zajął się zjawiskiem wymiany społecznej, definiowanej jako dobrowolne działanie motywowane wzajemnością. Wyłącza on z definicji wymiany społecznej pewne działania charytatywne. „Ludzie udzielają dotacji charytatywnych nie po to, by zyskać wdzięczność odbiorców, których nigdy nie zobaczą, lecz by zyskać uznanie równych sobie, którzy uczestniczą w kampanii filantropijnej. Dotacje wymienia się za uznanie społeczne, choć odbiorcy dotacji i obdarzający uznaniem to nie te same osoby, a wyjaśnienie związku pomiędzy nimi wymaga analizy złożonych struktur wymiany pośredniej” (Blau 2006b: 84).

Działanie dobroczynne w postaci filantropii może wynikać z norm przynależności do klasy wyższej. „Bogaci biznesmeni i członkowie klasy wyższej udzielają filantropijnego wsparcia, aby dostosować się do normatywnych oczekiwań, jakie panują w ich klasie, i zyskać uznanie społeczne członków swojej klasy, a nie w celu uzyskania wdzięczności osób, które korzystają z ich dobroczynności. [...] Klasa wyższa nagradza swoich członków za świadczenia na rzecz upośledzonych. Ponadto, istnieje ukryta wymiana między zbiorowością ofiarodawców a zbiorowością obdarowanych, choć nie zachodzi ona pomiędzy indywidualnymi członkami tych zbiorowości. [...] Pośrednicy dobroczynności z klasy średniej zwykle wymuszają respekt, jakiego oczekuje się od klasy korzystającej z pomocy społecznej w zamian za otrzymane świadczenia od klas wyższych. Takie wymiany między zbiorowościami przyczyniają się do utrzymania zarówno struktury klasowej, jak i systemu zorganizowanej dobroczynności” (Blau 2006a: 98–99). W przytoczonym przykładzie zorganizowana dobroczynność przedstawiana jest w odniesieniu do emocji uznania, poczucia wyższości ze strony klas wyższych oraz poczucia szacunku i uległości ze strony przyjmujących pomoc przedstawicieli klas niższych. Należy zauważyć, że teorie wymiany nie są wystarczające w ukazaniu dynamiki relacji pomocowej pomiędzy osobą oferującą pomoc a osobą ją zyskującą. Lukę tę uzupełniają teorie interakcjonistyczne oraz kulturowe teorie emocji.

2.3. Kulturowe teorie emocji

Candance Clark (1997) zwraca uwagę na integrującą rolę współczucia, zwłaszcza w nowoczesnych społeczeństwach. „Zapewnia ono jednostkom potrzebną im przestrzeń, gdy doświadczają problemów, generuje wzajemne zobowiązania do podtrzymywania przepływu pozytywnych emocji, co zbliża jednostki i uwydatnia porządek moralny, przywołując kulturowe definicje zasługi i sprawiedliwości” (Turner, Stets 2009: 80). Według Clark, współczucie jest uwikłane w złożone sieci wymiany oraz obejmuje wymiar strategiczny (wyraża się w mikroekonomii oraz mikropolityce). „Nawet współczucie, jako akt dobroci i altruizmu, podlega dynamice wymiany. Kultura amerykańskiego społeczeństwa, a może i innych społeczeństw zachodnich, wymaga, by dobrodziejstwa były odwzajemniane – odbiorcy współczucia muszą mieć coś, by oddać to jego dawcom i muszą złożyć wzajemną ofertę zgodnie z *implicite* stosowanymi regułami kulturowymi” (tamże: 73). W przypadku otrzymania pomocy odwzajemnienie może polegać na okazaniu ulgi oraz wyrazach wdzięczności. Mikroekonomia polega na wymianie emocji, mikropolityka dotyczy poprawienia statusu społecznego. Oferowanie współczucia podwyższa status dawcy, a obniża status odbiorcy.

W teorii Candance Clark współczucie ma także wymiar kulturowy. Kultura określa reguły rządzące współczuciem oraz repertuar sytuacji, w których należy je manifestować. Dawanie współczucia polega na okazywaniu empatii oraz wymaga pracy emocjonalnej. Empatia działa na trzech poziomach: poznawczym (uznanie i zrozumienie trudności innej osoby), fizycznym (aktywizacja układów ciała w odpowiedzi na emocje innej osoby) oraz emocjonalnym (reakcja emocjonalna). „Jeśli empatia poznawcza sygnalizuje danej osobie, że ktoś inny jest w świetle kulturowych standardów godzien współczucia, osoba ta będzie zmuszona do działania powierzchniowego, służącego okazaniu należytego stosunku emocjonalnego” (tamże: 76). Scenopis kulturowy nie zawsze jest klarowny, ludzie nie wiedzą, jakiego rodzaju oraz jak wiele współczucia powinni zaoferować innym. Zatem współczucie, oprócz wymiaru strategicznego i kulturowego, ma wymiar dramaturgiczny. „Ponieważ reguły są niejednoznaczne, jednostki zmuszone są do występu, to jest odgrywania roli według scenopisu złożonego z elementów kulturowych” (tamże: 77).

Ciekawą kategorię w teorii Clark stanowią „marginesy współczucia”, które będąc „liniami kredytu emocjonalnego”, określają, jak wiele współczucia może uzyskać dana osoba. Zazwyczaj członkowie rodziny mają największe marginesy współczucia. Istnieją ograniczenia marginesów współczucia. „Jeśli jakaś osoba zużyła cały swój kredyt współczucia, nie otrzyma już kolejnego kredytu. Często inni będą nawet odczuwać i wyrażać negatywne emocje wobec tych, którzy próbowali nadmiernie rozciągnąć swoją linię kredytową. Co więcej, jeśli jednostki, które otrzymały kredyt współczucia, nie próbują go spłacić odpowiednimi emocjami, udzielający kredytu współczucia wycofują się z dalszego kredytowania i doświadczają negatywnego pobudzenia emocjonalnego” (tamże: 78).

W psychologii społecznej znane jest inne wyjaśnienie postaw prospołecznych jednostki, zawarte w hipotezie altruizmu–empatii C. Daniela Batsona (Batson 1991; Aronson et al. 1997: 461). Zgodnie z tym stanowiskiem możliwe jest zachowanie altruistyczne niekierowane motywem egoistycznym. Podstawą motywacji osoby pomagającej jest odczuwanie empatii wobec osoby potrzebującej pomocy. Empatia oznacza zdolność człowieka do rozpoznawania myśli i odczuć innych osób, a także odpowiedniego na nie reagowania, nazywanego empatyczną troską, która polega na okazaniu współczucia i czułości (Stach, Stach-Borejko 2016: 18, 97). Występuje tu jednak pewne istotne ograniczenie. Pomoc najczęściej kierujemy do osób podobnych do nas pod względem fizycznym lub posiadających zbliżone poglądy i postawy (Clarke 2005: 68). Ponadto „nie każdy przypadek empatyzowania automatycznie powoduje pojawienie się motywów altruistycznych, podobnie jak empatia nie jest jedynym czynnikiem wyzwalającym te motywy” (Stach, Stach-Borejko 2016: 101).

Charles Daniel Batson, Nadia Ahmad oraz Eric L. Stocks (2008) potwierdzili hipotezę empatii–altruizmu, a także wskazali na korzyści i zagrożenia powodowane empatycznym altruizmem (Stach, Stach-Borejko 2016: 99–101). Wśród korzyści są: większe prawdopodobieństwo udzielenia pomocy, osłabienie zachowania agresywnego, zapobieganie pojawieniu się zjawiska obwiniania ofiary, wzrost współpracy w sytuacjach konfliktowych. Większe prawdopodobieństwo udzielenia pomocy w przypadku motywacji altruistycznej wzbudzonej empatią jest wyjaśniane większą siłą oddziaływania altruistycznych motywów pomagania nad egoistycznymi motywami niepomagania. Altruizm wzbudzony przez empatię może nieść pewne zagrożenia: dla dobrostanu i zdrowia osoby podejmującej takie działanie, dla skuteczności działań ze szkodą dla odbiorcy tych działań, dla porządku moralnego (np. kiedy odbiorca pomocy celowo wzbudza empatię, żeby zyskać nienależną mu pomoc).

2.4. Rytuały interakcyjne

Z perspektywy niektórych podejść w socjologii emocji fundamentem życia społecznego są emocje i rytuały, a nie racjonalność strategiczna. Takie stanowisko prezentuje Randall Collins, autor koncepcji rytuałów interakcyjnych, którą wywodzi z dzieł Emila Durkheima oraz Ervinga Goffmana. Zdaniem Collinsa stosunki społeczne opierają się na poczuciu zaufania. „Rytualna solidarność i altruizm to przykłady łańcuchów motywacyjnych, które popychają jednostki od sytuacji do sytuacji. W miarę jak ten łańcuch rytuałów interakcyjnych narasta wraz z upływem czasu, argumentuje Collins, tworzona jest pewna makrostruktura” (Baert, Carreira da Silva 2013: 115).

Koncepcja ta pozwala wyjaśnić fenomen Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, która od dwudziestu pięciu lat organizuje zbiórki pieniędzy na zakup sprzętu medycznego dla szpitali. Fundacja kierowana przez Jerzego Owsia

działa przez cały rok, ale najbardziej znany jest tzw. Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, odbywający się raz w roku. Wydarzenie ma charakter masowy i medialny, towarzyszy mu wiele koncertów, imprez, aukcji. Podczas Finału dochodzi do wytwarzania się rytuałów interakcyjnych. Orkiestra ma swoje symbole: m.in. naklejkę w kształcie serca (którą przekazuje wolontariusz w zamian za datkę wrzucony do puszki), hymn, pokaz ogni sztucznych, nazywany „świątecznym do nieba”. Symboliczne serce w postaci naklejki jest granicą oddzielającą insiderów (zwolenników Orkiestry) od outsiderów (jej przeciwników). W dniu Finału (ostatni odbył się 15 stycznia 2017 roku) w przestrzeni ulicznej wielu miast, miasteczek, wsi dochodzi do bezpośredniego kontaktu ludzi z licznymi wolontariuszami Wielkiej Orkiestry. Spełnione zostaje jedno z kryteriów rytuału interakcyjnego, czyli cielesna współobecność dwojga lub większej liczby osób. W przypadku Orkiestry można powiedzieć o dodatkowej zapośredniczonej współobecności organizatorów oraz ofiarodawców, dokonującej się przy pomocy mediów społecznościowych, komentowania wydarzenia na stronach internetowych. Do tego dochodzi podzielenie wspólnego – zwykle radosnego, podniosłego – nastroju. Uczestnicy Finału Orkiestry skupiają uwagę na tym wydarzeniu, spełniając kolejne kryterium rytuału interakcyjnego. Podsumowując, podczas Finału Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy wśród uczestników odtwarzane są rytuały interakcyjne, które powodują cztery efekty. Są to: „solidarność grupowa, energia emocjonalna (odczucie euforii i entuzjazmu, prowadzące do podjęcia inicjatywy), symbole zbiorowe będące moralnym repozytorium grupy, a wreszcie poczucie moralności, które obraca się wokół szacunku dla tych symboli grupowych” (Baert, Carreira da Silva 2013).

Ważne znaczenie w rytuale interakcyjnym mają symbole. „Symbole, gdy się już pojawią, są w obiegu między członkami grupy, a przez swój obieg pobudzają emocje, które z kolei sprawiają, że symbole stają się jeszcze bardziej święte czy wyjątkowe. Z czasem obieg symboli staje się «uszczegółowionym kapitałem kulturowym grupy», czyli słowami, szczególną wiedzą, wzorami mowy, przedmiotami, wspomnieniami, doświadczeniami i innymi rzeczami, które są wspólne tylko członkom grupy. W miarę budowania uszczegółowionego kapitału kulturowego również i on zostaje zamknięty w grupowych symbolach, a część tego kapitału może nabrać charakteru świętości. Wyjątkowe zdarzenia lub działania mogą więc zyskiwać własności mityczne, stając się symbolami, które wyróżniają grupę i jej cele” (Turner, Stets 2009: 97). Stąd też niechęć wobec krytycznej refleksji nad działalnością Fundacji Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy ze strony mediów głównego nurtu, co zauważa Magdalena Dudkiewicz (2013).

W dłuższej perspektywie rytuały interakcyjne prowadzą do powstania makrostruktury społecznej. Przykładowo Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy sprzyja podtrzymaniu tożsamości zbiorowej Polaków, którzy podkreślają swój dobry charakter oraz umiejętność solidaryzowania się. Można powiedzieć, że także inne formy zorganizowanej dobroczynności, cieszące się szacunkiem w społeczeństwie, przebiegają według mechanizmu rytuałów interakcyjnych.

2.5. Perspektywa problemów społecznych powiązana z emocjami

Analizę współczesnych działań prospołecznych warto uzupełnić perspektywą problemów społecznych. Parafrazując i nieco konkretyzując definicję zaproponowaną przez Ronalda W. Marisa (1988: 6), należy stwierdzić, że problem społeczny odzwierciedla pewien wzór zachowania lub warunków społecznych, postrzegany jako zagrożenie dla społeczeństwa. Problemy społeczne mogą być definiowane między innymi przez państwo lub sektor organizacji pozarządowych w celu przygotowania działań mających na celu ich rozwiązanie. Przyglądając się podejmowanym działaniom pomocowym wpływowych aktorów społecznych, można próbować zrozumieć kluczowe problemy społeczeństwa wpisane w określoną politykę społeczną. Jest to możliwe na gruncie podejścia konstruktywistycznego. Zakłada ono stanowisko subiektywistyczne, procesowe, konfliktowe i pluralistyczne (Miś 2007). Problem społeczny jest subiektywną definicją określonych warunków społecznych, bazuje na konflikcie interesów i wartości różnych aktorów społecznych, dotyczy wielu spraw.

Konstruktywizm jest jednym z ujęć teoretycznych, w którym istotne znaczenie mają emocje (Miś 2007). Emocje są wytwarzane społecznie, są również niejako wpisane we współczesne sposoby medialnego komunikowania zarówno o problemach społecznych, jak i o pomocy oraz wsparciu. Decydenci w sprawach polityki i pomocy społecznej mogą korzystać z perswazji opartej na logice czy emocjach, mogą niekiedy manipulować emocjami, nawet mając na uwadze szczytne cele (konkretne wsparcie dla konkretnej grupy osób).

Nie ulega wątpliwości, że podejście konstruktywistyczne jest ważne w socjologii problemów społecznych, aczkolwiek ma swoje ograniczenia (Frysztacki 2009: 70). „Konstruktywizm wyjaśnia istotne aspekty i mechanizmy kształtowania się, przeobrażania i zanikania różnych problemów. Stanowi jednak tylko część możliwych wyjaśnień [...]” (tamże). Należy však zaznaczyć, że działania pomocowe kierowane są nie tylko emocjami, ale przede wszystkim konkretnymi potrzebami. Nie wszystkie potrzeby zaspokajane są w równym stopniu. Dobroczynicy kierują się własnymi wartościami oraz preferencjami.

3. Wybrane przykłady zachowań prospołecznych w świetle badań empirycznych

W celu odtworzenia kultury dobroczynności oraz problemów społecznych poprzez działania pomocowe odniosę się do kilku największych (i w dwóch przypadkach najstarszych) organizacji dobroczynnych o najwyższym poziomie zaufania w Polsce. Są to Fundacja Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy (85% respondentów ufających), Caritas Polska (83%) oraz Polski Czerwony Krzyż (79%) (CBOS 2016). Poszukuję odpowiedzi na pytania: Jaka pomoc jest oferowana oraz

jakim grupom? Do jakich emocji odwołują się komunikaty dotyczące poszczególnych działań pomocowych? W jaki sposób są promowane zachowania prospołeczne? Czy pojawiają się nowe działania pomocowe w odpowiedzi na nowe problemy społeczne?

Analizę zawartości internetowych stron organizacji prowadzono w styczniu oraz marcu 2017 roku w ramach projektu badawczego „Emocjonalne wymiary dobroczynności” (Grant APS, nr BSTP 40/16-I). Badacz, czytając wielokrotnie teksty, zapoznawał się z opisem wszystkich umieszczonych na internetowej stronie organizacji akcji pomocowych, posługując się tabelą, do której wpisywał kolejno nazwy działań pomocowych (w ramach jakiego programu i jaka jest to pomoc), grupy odbiorców, nazwy problemu społecznego (czasem nadawanej przez badacza w oparciu o cele programu oraz charakter oferowanej pomocy). W dalszej części artykułu przedstawię najważniejsze wyniki oraz ich interpretację w świetle przedstawionych wcześniej teorii. Skupię się na działaniach pomocowych w Polsce.

3.1. Jaka pomoc i jakim grupom jest oferowana?

Pomoc oferowana w ramach trzech badanych organizacji jest różnorodna: doraźna (pomoc osobom biednym, chorym), rozwojowa (stypendia, pomoc zawodowa), aktywizująca, integrująca (pomoc osobom niepełnosprawnym, cudzoziemcom ze statusem uchodźcy i ochroną uzupełniającą), profilaktyczna (programy edukacyjne). Fundacja WOŚP podejmuje działania na terenie Polski (aczkolwiek podczas Finału zbiórki finansowe prowadzone są także poza granicami kraju). Caritas Polska oraz Polski Czerwony Krzyż działają zarówno w Polsce, jak i na świecie (organizują pomoc ofiarom kataklizmów oraz klęsk żywiołowych). Warto przyrzeć się specyficznym celom aktywności poszczególnych organizacji.

Fundacja WOŚP zbiera środki pieniężne głównie na sprzęt medyczny, finansuje programy medyczne, ma też inne inicjatywy (np. propagowanie i naukę udzielania pierwszej pomocy poszkodowanym). Odbiorcy programów to przede wszystkim dzieci i osoby starsze. Celem fundacji jest prowadzenie działań w sferze ochrony zdrowia, polegających na ratowaniu życia oraz poprawie stanu zdrowia. Caritas Polska w zakładce „O nas” informuje, że udziela pomocy materialnej, finansowej, psychologicznej oraz prawnej osobom bezrobotnym, bezdomnym, chorym, starszym, dzieciom z rodzin ubogich, migrantom i uchodźcom. Ponadto Caritas prowadzi placówki opiekuńcze i wychowawcze, w tym m.in. Stacje Opieki Caritas, ośrodki rehabilitacyjne, Zakłady Pielęgnacyjno-Opiekuńcze, Domy Pomocy Społecznej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Domy Samotnej Matki, kuchnie dla ubogich, świetlice dla dzieci i osób w podeszłym wieku.

Misja Polskiego Czerwonego Krzyża została przedstawiona w zakładce „Kim jesteśmy”; jest nią „zapobieganie ludzkim cierpieniom i łagodzenie ich skutków oraz ochrona ludzkiej godności, bez jakiegokolwiek dyskryminacji na tle

narodowości, rasy, płci, przekonań religijnych lub politycznych” (Polski Czerwony Krzyż on-line). Z kolei w rubryce „Komu i jak pomagamy” czytamy: „Działania Polskiego Czerwonego Krzyża to przede wszystkim praca na rzecz potrzebujących, uwrażliwianie społeczeństwa na krzywdę ludzką i promocja idei niesienia bezinteresownej pomocy” (tamże). Zakres pomocy udzielanej przez tę organizację jest bardzo szeroki: kierowana jest ona do ofiar konfliktów zbrojnych, ofiar w sytuacjach klęsk żywiołowych i katastrof na świecie, a także będących w potrzebie osób ubogich, chorych, niepełnosprawnych oraz mniejszości narodowych. PCK prowadzi także działalność edukacyjną, szkoleniową oraz informacyjną (w tym upowszechnianie międzynarodowego prawa humanitarnego).

Zdecydowana większość analizowanych działań dotyczy problemu ubóstwa i wykluczenia społecznego, zwłaszcza dzieci i młodzieży (np. oprócz programów dożywiania Caritas Polska podejmuje takie działania, jak program stypendialny, dofinansowanie turnusów wakacyjnych, wyprawki na początku roku szkolnego). Pojawia się też problem bezdomności. Przykładowo program Caritasu „Bezdomni – Damy Radę!” skierowany jest do bezdomnych mężczyzn do 40. roku życia, a także osób zagrożonych bezdomnością, takich jak skazani wychodzący na wolność. W ramach tego programu oferowana jest pomoc mieszkaniowa, terapeutyczna oraz pomoc w znalezieniu zatrudnienia.

Kolejnym wyróżnionym obszarem działań pomocowych jest zdrowie i rehabilitacja. Obejmuje on takie działania, jak krwiodawstwo (PCK, Caritas), zakup specjalistycznego sprzętu medycznego (Fundacja WOŚP, Caritas Polska), pomoc prawna i socjalna noworodkom pozostawionym w tzw. oknach życia (Caritas). Także w tym obszarze pojawia się odniesienie do biedy. Przykładowo w programie Caritas „Czasami życie zależy od rzeczy...” pomoc jest kierowana do osób chorych, zwłaszcza samotnych i ubogich, z mniejszych miejscowości i wsi.

Następną sferą zainteresowania jest rynek pracy i problemy z tym związane. Działania z tej sfery pojawiają się tylko w Caritas Polska. W ramach prowadzonych programów oferowana jest pomoc w aktywizacji zawodowej poszczególnych grup społecznych, w tym osób niepełnosprawnych, bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością. Osobnym działaniem jest wsparcie motywacji do pracy i rozwoju zawodowego pracowników po 50. roku życia.

Ostatnim ważnym problemem jest integracja azylantów, cudzoziemców ze statusem uchodźcy i ochroną uzupełniającą. Działania w tym obszarze podejmuje Polski Czerwony Krzyż oraz Caritas Polska. PCK prowadzi działania wspierające cudzoziemców ubiegających się o status uchodźców. Pomoc rzeczową (paczki żywnościowe, artykuły higieniczne i papiernicze) przekazano dla uchodźców z Czeczenii, mieszkańców Domu Międzykulturowego w Gdańsku. W momencie przekazania darów w domu mieszkało osiem rodzin oczekujących na przyznanie im statusu uchodźców. Deklarowano dalszą pomoc rodzinom oraz integrację z mieszkańcami Gdańska. Caritas Polska przedstawia na swojej stronie program „Nowy Dom Polska”, w którym oferuje pomoc migrantom i uchodźcom, w tym

matkom samotnie wychowującym dzieci, osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym oraz rodzinom wielodzietnym. Proponuje pomoc socjalną, psychologiczną oraz doradztwo międzykulturowe. Od lat 90. Caritas prowadzi Centra Pomocy Migrantom i Uchodźcom. Program „Indywidualny plan działania” oferował pomoc zawodową, prawną, integracyjne turnusy wypoczynkowe dla dzieci.

3.2. Czy pojawiają się nowe działania pomocowe w odpowiedzi na nowe problemy społeczne?

Odpowiadając na to pytanie, można wskazać narastające problemy związane ze starzeniem się społeczeństwa (Fundacja WOŚP, która od 2013 roku włącza zaangażowanie na rzecz poprawy jakości opieki zdrowotnej tej grupy osób). Także PCK oraz Caritas mają działania skierowane do osób potrzebujących w starszym wieku.

Inny problem dotyczy zdrowego odżywiania, aczkolwiek większość prowadzonych programów wciąż wiąże się z dożywianiem dzieci i młodzieży z biedniejszych rodzin (Caritas Polska, PCK). Przykładem zwrócenia uwagi na zdrowe odżywianie dzieci jest program Żółty Talerz, zainicjowany i wspierany przez Kulczyk Foundation. Cele programu zostały przedstawione następująco: „Żółty Talerz ma być wsparciem dla ogólnopolskiego systemu żywienia dzieci jako unikalny standard pomocy. Unikalny, bo wszystkie zaproszone organizacje realizują cztery takie same cele: wzrost liczby zdrowo odżywiających się dzieci, poprawa jakości jedzenia, dostęp dla wszystkich do wiedzy o zdrowym odżywianiu oraz aktywizacja dorosłych, by angażowali się w działania na rzecz prawidłowego żywienia dzieci” (Polski Czerwony Krzyż on-line).

Program Żółty Talerz jest realizowany we współpracy z Caritas, Polskim Czerwonym Krzyżem, Towarzystwem Przyjaciół Dzieci, Bankami Żywności oraz SOS Wioskami Dziecięcymi. Na specjalnej stronie internetowej program opisywany jest jako innowacyjny: „Żółty Talerz to w założeniu nowy standard zmiany społecznej, który powstaje także z myślą późniejszego wykorzystania go w działaniach systemowych przez inne organizacje pozarządowe, instytucje centralne lub lokalne, czy zorganizowane grupy obywateli” (Żółty Talerz on-line).

W dalszym opisie programu dostrzegam dwa ciekawe wątki: pierwszy dotyczy zastępowania stygmatyzującego pojęcia „dożywianie” na „żywienie wszystkich dzieci”, a drugi zwraca uwagę na to, że dziecko może nauczyć dorosłych znaczenia prawidłowego żywienia (takie zjawisko określane jest w socjologii socjalizacją odwrotną).

Stosunkowo nowy jest problem rynku pracy dla osób po 50. roku życia (Caritas Polska), aczkolwiek kierowany do tych osób program pomocowy może być odpowiedzią na europejskie fundusze pomocowe. Z tymi ostatnimi wiążą się także działania na rzecz osób niepełnosprawnych (Caritas Polska). Jest to program pt. „Wsparcie osób niepełnosprawnych ruchowo na rynku pracy IV”, skierowany do osób z niepełnosprawnością ruchową z orzeczoną znaczną i umiarkowaną

stopniem niepełnosprawności oraz osób z ich otoczenia. Oferuje on pomoc szkoleniową, doradczą, staże rehabilitacyjne, pomoc finansową (np. finansowanie podręczników, czesnego, kursów) oraz pomoc asystenta. Inne działanie ma charakter medialny i dotyczy tworzenia radia IN, którego celem jest integracja osób niepełnosprawnych i sprawnych.

3.3. Do jakich emocji odwołują się komunikaty dotyczące poszczególnych działań pomocowych?

Wszystkie organizacje odwołują się do motywów poznawczych (w tym humanitarnych) oraz sfery emocji i uczuć (np. radości, poczucia spełnienia). Motywy emocjonalne szczególnie eksponowane są w przypadku Caritas Polska (miłosierdzie) oraz Fundacji Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. Polski Czerwony Krzyż przede wszystkim deklaruje motywy humanitarne.

W kontekście działań na rzecz osób żyjących w ubóstwie pojawia się aspekt poczucia godności. Jako przykład podam program PCK „Godne dzieciństwo”. Hasło reklamowe tej akcji to „Zamień GŁODNE dzieciństwo na GODNE dzieciństwo”. Grupą docelową programu są dzieci i młodzież z potrzebujących rodzin w wieku 7–18 lat, a celem jest zaspokojenie potrzeb bytowych, edukacyjnych i rozwojowych. Inna akcja PCK to „Darów moc na Wielkanoc”, czyli zbiórka żywności i słodyczy w sklepach „Stokrotka”. W tym przypadku adresatami pomocy są podopieczni PCK, dzieci z rodzin o niskim statusie materialnym, a celem jest zapewnienie im godnych świąt. Wątek godności podnoszony jest także w akcjach pomocowych innych organizacji. Podczas 21 Finału WOŚP w 2013 roku oraz kolejnych zbierano pieniądze m.in. na godną opiekę medyczną seniorów.

Jeszcze inna uwaga dotyczy odnoszenia się przez analizowane organizacje do emocji okazania wdzięczności. Pamięta się o warunkach wymiany społecznej, czyli podziękowaniu osobom, które zaoferowały swój czas, pracę, a także zasoby finansowe na rzecz konkretnych akcji pomocowych. Ciekawą sprawą jest tworzenie tradycji, wykorzystanie symboli do podtrzymania tożsamości społecznej (np. kupując świecę wigilijną Caritas, jednostka utożsamia się ze wspólnotą wiernych oraz podtrzymuje swój status jako osoby dobrej). Jest to doskonała strategia w świetle teorii rytuału interakcyjnego.

3.4. W jaki sposób promowane są zachowania prospołeczne?

Analizowane organizacje zachęcają do różnorodnych form zaangażowania, w tym do przekazywania pieniędzy na rzecz różnych akcji pomocowych czy poświęcania własnego czasu na rzecz organizacji. Jednym z kluczowych wątków jest pozytywne wartościowanie wolontariatu, pokazanie go jako aktu czynienia dobra na rzecz innych osób.

W specjalnej zakładce Fundacji WOŚP („Działaj, dołącz do nas”) przedstawione są dokładne instrukcje, jak zostać wolontariuszem. W regulaminie jest odniesienie m.in. do pożądanego zachowania się wolontariusza (powinien zachowywać się przyjaźnie oraz etycznie). Caritas Polska dodatkowo zachęca do zostania e-wolontariuszem, którego zadaniem jest zachęcanie znajomych do dokonywania wpłat na wybrane konkretne projekty bądź akcje zbiórek dla poszczególnych osób. Polski Czerwony Krzyż podaje informacje o zakresie zadań wolontariuszy (m.in. ucząc w szkołach metod udzielania pierwszej pomocy, wspierają koła PCK przy organizacji imprez, pomagają w przygotowaniu transportów humanitarnych, kwestują na ulicach, pracują w biurach). Na stronie internetowej PCK wolontariat przedstawiany jest bardzo pozytywnie i łączy się z poczuciem spełnienia. „Wolontariat w Czerwonym Krzyżu daje młodym ludziom możliwość samorealizacji, rozwijania własnych zainteresowań, przełamywania słabości. Daje odczuć smak sukcesów i porażek oraz niesamowite poczucie spełnienia. Różnorodność akcji i dynamika organizacji nie pozwala jednak, aby codzienne działania przerodziły się w rutynę” (Polski Czerwony Krzyż on-line).

Podczas analizy zawartości stron internetowych odnotowano promocję zachowań wolontariackich w środowisku młodzieży, a brak takich działań w odniesieniu do osób starszych (co nie wyklucza realnego zaangażowania tej grupy społecznej). Kolejnym zaobserwowanym aspektem jest odwołanie do poczucia solidarności z różnymi grupami osób potrzebujących, zwłaszcza osób w najtrudniejszej sytuacji, najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Ciekawym sposobem zaktywizowania ludzi w ich działaniach na rzecz potrzebujących jest odwołanie się do wartości chrześcijańskich, zwłaszcza w okresach świątecznych, jak Wielkanoc. Jako ilustracja posłużą opisy dwóch akcji pomocowych Caritas Polska, czyli jałmużny wielkopostnej oraz tygodnia miłosierdzia:

Jałmużna Wielkopostna to kampania społeczna, której celem jest zwrócenie uwagi na problemy ludzi chorych i cierpiących wieloraką biedą związaną ze starością, niepełnosprawnością, odrzuceniem. Chcemy budzić w sumieniach obowiązek pomocy tej grupie potrzebujących. Osoby starsze, niepełnosprawne i chore mają takie samo prawo do szczęścia jak osoby zdrowe. Zachęcamy do rozejrzenia się wokół, by zobaczyć czy w naszym sąsiedztwie i środowisku znajduje się ktoś potrzebujący pomocy – naszej obecności i uśmiechu, wsparcia materialnego czy pomocy na przykład w dostępie do dóbr kultury. Okres Wielkiego Postu stanowi doskonałą okazję do wyrzeczeń i zmiany własnej postawy. Pomaganie innym wzmacnia nasze poczucie sensu życia, daje radość i satysfakcję, pomaga docenić talenty otrzymane od Boga (Caritas Polska on-line).

Przez cały tydzień poszczególne wspólnoty parafialne mogą rozważać zaproponowany program. Przygotowuje go Komisja Charytatywna Episkopatu Polski, w której prace włącza się Caritas Polska. Celem tego Tygodnia jest przede wszystkim formacja – budzenie wrażliwości na potrzeby bliźnich: chorych, samotnych, bezrobotnych, bezdomnych i prześladowanych. Obchody są okazją do głębszej refleksji na temat miłosierdzia czynionego na co dzień, służą także prezentacji pracy, jaką różne organizacje charytatywne wykonują na polu pomocy charytatywnej i są zachętą do aktywnego włączania się w dzieła miłosierdzia (tamże).

4. Uwagi końcowe

Zachowania prospołeczne są zjawiskiem złożonym ze względu na motywy oraz uwarunkowania im towarzyszące. Znaczenie mają zarówno motywy poznawcze, jak i emocjonalne. Liczą się także czynniki indywidualne, sytuacyjne, społeczne i kulturowe. Istotne są posiadane zasoby (finansowe, czasowe), świadomość zapotrzebowania na działanie oraz poczucie skuteczności podjętych wysiłków, ocena moralna potencjalnych beneficjentów. Ciekawą kwestią są nie tylko motywy podjęcia działań prospołecznych, ale także niechęć części społeczeństwa do zaangażowania społecznego. Stanowi to jednak osobny ważny temat, wykraczający poza ramy niniejszego artykułu.

Podsumowując przegląd wybranych koncepcji teoretycznych wyjaśniających zagadnienie zachowań prospołecznych, należy stwierdzić, że kategoria emocji jest wciąż niezwykle inspirująca w socjologii, gdyż pozwala pokazać różne aspekty zachowań ludzi oraz organizacji w sferze pomocy. Nie ulega wątpliwości, że emocje mają naturę biologiczno-społeczno-kulturową i że są ważną siłą motywującą do podjęcia działań prospołecznych. Ponadto emocje mają znaczenie dla problemów społecznych – ich konstruowania i rozwiązywania. Znajdują również wyraz w kształtowaniu kultury dobroczynności. Dzieje się to w dużym stopniu przy udziale m.in. organizacji społecznych oraz mediów. Dotyczy kwestii typowania osób (potencjalnych beneficjentów programów/akcji pomocowych), budzenia sumień i świadomości potencjalnych dobroczyńców, tworzenia symboli oraz podtrzymania tożsamości zbiorowej osób zaangażowanych w pomoc, budowania kultury zaufania, tworzenia pozytywnego wizerunku wolontariuszy oraz samych organizacji pomocowych. Przedstawiony wybór teorii nie jest wyczerpujący, pozostają nieomówione inne opcje teoretyczne, które mogą wyjaśniać działania pomocowe w obszarze problemów społecznych. Są to na przykład teorie konfliktu czy strukturalistyczne teorie emocji.

Można pokusić się o postawienie hipotezy, że nowe problemy społeczne wymagają uruchomienia nowych emocji społecznych. Już nie wystarczają tradycyjne litość, współczucie czy empatia, typowo kojarzone ze sferą działań pomocowych. Problematyka wykluczenia społecznego rodzi potrzebę uwzględnienia poczucia podmiotowości osób, do których kierowana jest pomoc. Coraz częściej poruszany jest wątek godnej pomocy. Przemiany demograficzne oraz migracyjne wymagają z kolei krzewienia poczucia solidarności i zaufania. Niewątpliwie motywy emocjonalne nie przekreślają, lecz uzupełniają motywy poznawcze prospołecznego zaangażowania w osłabianiu i/lub rozwiązaniu problemów społecznych.

Przyszły kierunek badań mógłby polegać na pogłębionych studiach przypadków analizowanych organizacji, z zastosowaniem wywiadów indywidualnych i/lub grupowych z pracownikami, wolontariuszami i odbiorcami pomocy.

Bibliografia

- Aronson E., Wilson T. D., Akert R. M. (1997), *Psychologia społeczna. Serce i umysł*, tłum. A. Bezwińska-Walerian, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań
- Baert P., Carreira da Silva F. (2013), *Teorie społeczne w XX wieku i dzisiaj*, tłum. S. Burdziej, Zakład Wydawniczy „NOMOS”, Kraków
- Batson C. D. (1991), *The altruism question: Toward a social-psychological answer*, Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, NJ
- Batson C. D., Ahmad N., Stocks E. L. (2008), *Korzyści i problemy związane z altruizmem wzbudzonym przez empatię*, [w:] A. G. Miller (red.), *Dobro i zło z perspektywy psychologii społecznej*, tłum. V. Reder, Wydawnictwo WAM, Kraków
- Bekkers R., Wiepking P. (2011), *A Literature Review of Empirical Studies of Philanthropy: Eight Mechanisms That Drive Charitable Giving*, “Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly”, no. 5, s. 924–973
- Blaü P. M. (2006a), *Wartości pośredniczące w wymianie w strukturach złożonych*, tłum. W. Derczyński, A. Zawadzka, [w:] A. Jasińska-Kania, L. M. Nijakowski, J. Szacki, M. Ziółkowski (wybór i oprac.), *Współczesne teorie socjologiczne*, T. 1, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa, s. 93–106
- Blaü P. M. (2006b), *Wymiana społeczna*, tłum. D. Niklas, [w:] A. Jasińska-Kania, L. M. Nijakowski, J. Szacki, M. Ziółkowski (wybór i oprac.), *Współczesne teorie socjologiczne*, T. 1, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa, s. 82–92
- CBOS (2016), *Opinie i Diagnozy nr 35: Społeczeństwo obywatelskie w Polsce A.D.2016*, Warszawa
- Clark C. (1997), *Misery and company: Sympathy in everyday life*, University of Chicago Press, Chicago
- Clarke D. (2005), *Zachowania prospołeczne i antyspołeczne*, tłum. M. Bianga, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk
- Dudkiewicz M. (2013), *Populści dobroczynności. Medialne informowanie o pomaganiu*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa
- Frysztański K. (2009), *Socjologia problemów społecznych*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa
- Hammond M. (2004), *The enhancement imperative and group dynamics in the emergence of religion and ascriptive inequality*, “Advances in Group Processes”, no. 22, s. 167–188
- Lepianka D. (2012), *Motywy i uwarunkowania ludzkiej solidarności – poszukiwania teoretyczne*, „Prakseologia”, nr 153, s. 169–184
- Maris R. W. (1988), *Social Problems*, The Dorsey Press, Chicago, IL
- Miś L. (2007), *Problemy społeczne: teoria, metodologia, badania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków
- Reykowski J. (1986), *Motywacja, postawy prospołeczne a osobowość*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa
- Singer T., Seymour B., O’Doherty J., Kaube H., Dolan R. J., Frith C. D. (2004), *Empathy for pain involves the affective but not sensory components of pain*, “Science”, no. 303, s. 1157–1162
- Stach R., Stach-Borejko A. (2016), *Empatia i mózg*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków
- Summers-Effler E. (2004), *A theory of the self, emotion, and culture*, “Advances in Group Processes”, no. 21, s. 273–308
- Turner J. H., Maryański A. (2006), *Kontynuowanie tradycji II. Nowe teorie ewolucyjne*, [w:] J. H. Turner, *Struktura teorii socjologicznej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 138–174

Turner J. H., Stets J. E. (2009), *Socjologia emocji*, tłum. M. Bucholc, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa

Źródła internetowe

Caritas Polska, <http://www.caritas.pl/dzialania-w-polsce/> [dostęp 31.03.2017]

Polski Czerwony Krzyż, <http://www.pck.pl/> [dostęp 02.04.2017]

Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy, <http://www.wosp.org.pl/fundacja/wazne/nagrody-i-badania> [dostęp 15.01.2017]

Żółty Talerz, <http://zoltytalerz.pl/o-programie/> [dostęp 31.05.2017]

Tatiana Kanasz

EMOTIONAL ISSUES IN PROSOCIAL BEHAVIOR IN THE LIGHT OF SELECTED SOCIAL THEORIES AND EMPIRICAL RESEARCH

Summary. This paper presents an issue of contemporary charity activities as seen in sociological perspectives, including sociology of emotions and sociology of social problems. The main thesis states that prosocial behavior is a complex phenomenon due to the various motives and conditions. The author argues that emotions play an important role in individual and institutional charity. The empirical implication of theoretical assumptions is the analysis of the content of the websites of three charitable organizations with the highest level of trust in Poland: the Great Orchestra of Christmas Charity, the Polish Caritas and the Polish Red Cross.

Keywords: prosocial behavior, motives, empathy, emotions, sociological theories, interaction rituals, social problems.